

ACHTERLATING VAN JONGEREN IN HET BUITENLAND

Handvatten voor professionals en vrijwilligers: welke motieven hebben ouders voor achterlating, en hoe kan je het signaleren en voorkomen?

INLEIDING

Elk jaar worden jongeren met een migratieachtergrond die in Nederland wonen door hun ouders alleen (of hooguit met een broer of zus) achtergelaten in het buitenland. Al dan niet bij familie. Deze achterlating heeft veel negatieve gevolgen. Voor de jongeren is het een ingrijpende gebeurtenis die hen overvalt: zij worden er niet op voorbereid. De achterlating betekent een scherpe breuk in hun leven. Zij verliezen contact met hun ouders, broers of zussen, vrienden en vriendinnen, school en alles wat zij hebben opgebouwd in Nederland. De omstandigheden waarin ze terechtkomen zijn vaak risicovol. Dikwijls houden deze jongeren er psychische en lichamelijke klachten aan over. Achterlating kan in dit opzicht een vorm van kindermishandeling zijn, omdat het grote psychische en/of lichamelijke gevolgen kan hebben voor jongeren. Achterlating komt vaak voort uit opvoedproblematiek of onzekerheid over de opvoeding.

Dit was een aanleiding voor Kennisplatform Integratie & Samenleving en Het Landelijk Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating (LKHA) om een verkenning uit te voeren naar de achtergronden van achterlating van jeugdigen onder de achttien jaar.

Voortbordurend op de kennis van en in samenwerking met het Landelijk Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating interviewden we vijftien deskundigen (uit migrantengemeenschappen zelf, en deskundigen o.a. werkzaam bij de Raad voor de Kinderbescherming, Jeugdbescherming en FIER). Ook hielden we een expertbijeenkomst.

VOOR WIE IS DEZE BROCHURE BEDOELD?

Deze brochure is voornamelijk voor professionals en vrijwilligers die in contact staan met jeugdigen/gezinnen met een migratieachtergrond: hulpverleners, leerkrachten en wijkteammedewerkers. U vindt hier de volgende informatie:

- Wat is achterlating, wat zijn de kenmerken van betreffende jongeren/gezinnen, en wat is het wettelijk kader
- Motieven van ouders voor achterlating
- Tips voor professionals (in opvoedondersteuning, voortgezet/middelbaar beroepsonderwijs en hulpverlening) in het signaleren en voorkomen van achterlating

WAT IS ACHTERLATING?

Bij achterlating wordt een kind, jongere, vrouw of man tegen haar of zijn wil in het buitenland achtergelaten, terwijl de rest van het gezin/ de familie terugkeert naar Nederland. Er is een onvrijwillige breuk met de sociale omgeving in Nederland. Achterlating gebeurt op initiatief van echtgenoot, ouder(s) of familie. De jongere wordt vaak onder het mom van vakantie naar het buitenland meegenomen. Vervolgens worden reis- of verblijfsdocumenten afgenomen, waardoor hij/zij niet meer terug kan keren. Het slachtoffer verkeert in het buitenland veelal in een afhankelijke en/of geïsoleerde positie. Een reden voor ouders om een kind achter te laten, is vaak dat zij vinden dat hun kind teveel 'verwestert'. Of zij willen bijvoorbeeld (vermeend) wangedrag voorkomen, zoals verkeerde vrienden, slechte schoolprestaties, of homoseksueel gedrag. Bij achterlating van volwassenen speelt huwelijksproblematiek of aantasting van de familie-eer vaak een rol. Zo kan het voorkomen dat mannen hun vrouw achterlaten om een nieuw huwelijk mogelijk te maken.¹

Kenmerken van achterlating:

- verblijf in het buitenland in een sterk afhankelijke en geïsoleerde positie;
- een onvrijwillige breuk met de sociale omgeving in Nederland;
- weinig sociale contacten en beperkte bewegingsvrijheid;
- psychische druk en/of (dreiging met) geweld door ouders, huwelijkspartner en/of familieleden;
- slachtoffers zijn veelal jongeren tussen 11 en 18 jaar en vrouwen (al dan niet met kinderen) tussen 18 en 35 jaar.

ACHTERLATING VAN JONGEREN

In deze brochure richten we ons op achterlating van jongeren (tussen de 11 en 18 jaar). Deze groep wordt doorgaans alleen achtergelaten, door beide gezaghebbende ouders.

Voor ouders met een migratieachtergrond kan het ingewikkeld zijn om hun kinderen in Nederland op te voeden en te begeleiden. Hun kinderen leren vaak sneller de (nieuwe) taal, en maken zich andere omgangsvormen, normen en opvattingen eigen. Voor de ouders zijn deze veranderingen niet altijd goed te begrijpen, laat

¹ Factsheet Achterlating, ontwikkeld door Landelijk Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating en Comensha 2018

WETTELIJK KADER

ACHTERLATING IS EEN VORM VAN KINDERMISHANDELING

Ouders hebben het recht om de woonplaats van hun kind te bepalen, ook als dit betekent dat het kind in het buitenland verblijft zonder zijn ouders. Zo mogen zij bijvoorbeeld besluiten dat hun kind bij familie in het buitenland gaat wonen, of op een kostschool. Het uitgangspunt hierbij is dat de ouders verantwoordelijkheid nemen voor het welzijn en de veiligheid van hun kind. Bij achterlating laten ouders langdurig na om hun kind in voldoende mate te voorzien in basisbehoeften zoals voeding, kleding, onderdak, bescherming, (medische) verzorging en leefruimte. Daarom is achterlating een vorm van kindermishandeling. Ook als ouders denken in het belang van hun kind te handelen.

Bij de afweging of er sprake is van achterlating spelen de volgende factoren vaak een rol:

- Er is sprake van misleiding van de jeugdige, omdat hij/zij onder valse voorwendselen naar het buitenland is meegenomen.
- De reis- en verblijfsdocumenten worden afgenomen, er is geen ticket voor de terugkeer en de jongere is niet voorbereid op het langere verblijf in het buitenland.
- De jongere heeft geen/bepaalde toegang tot communicatie met vrienden/familie thuis.
- Er is geen vervangende opvoeder geregeld.
- De jongere heeft geen goede verblijfplaats, of moet zelfs op straat wonen.
- De jongere heeft geen toegang tot gezondheidszorg of ruimte voor ontwikkeling.
- Belangrijk is onderwijs: alle kinderen van 5 tot 16 jaar hebben leerplicht (jongeren die na hun 16e nog geen startkwalificatie hebben, moeten tot hun 18e onderwijs volgen). Ouders zijn strafbaar als ze hun kind in het buitenland achterlaten zonder ontheffing van de leerplicht aan te vragen.

Als wordt besloten dat er sprake is van achterlating, heeft de rechter de mogelijkheid om het gezag van de ouders (tijdelijk) te beëindigen. Ook als de jeugdige al in het buitenland verblijft. Ouders hebben dan (tijdelijk) geen zeggenschap meer over hun kind.

staan dat zij hun kinderen daarin goed kunnen begeleiden. Wat gebeurt er op school? Gaat mijn zoon soms met slechte vrienden om? Wat deelt mijn dochter allemaal op sociale media? Ouders kunnen de grip verliezen, zeker als de puberteit aanbreekt.

Een van de 'oplossingen' die ouders hiervoor inzetten is het achterlaten van hun zoon of dochter in het buitenland. Zij hopen hiermee te voorkomen dat hun kind verder verwestert of langer met verkeerde vrienden omgaat. De hoop is dat opa en oma, of oom en tante, het kind de 'juiste manieren' bijbrengen, passend bij hun cultuur en geloof. Ouders willen dat het kind een goede toekomst tegemoet gaat: dit is de primaire reden voor achterlating die in ons verkennende onderzoek naar boven kwam. Daarnaast zijn er situaties waarin jongeren worden achtergelaten vanwege huwelijksproblemen tussen ouders en in samengestelde gezinnen waar geen plek meer voor hen is.

KENMERKEN VAN ACHTERGELATEN JONGEREN

Op basis van de casuïstiek van het LHKA en de meldingen van hulpverleners is er een aantal kenmerken van jongeren die worden achtergelaten, en de gezinnen waarin zij opgroeien op te sommen. Daarbij plaatsen we de kanttekening dat stereotypering snel kan ontstaan. Het is van belang met een open blik naar deze kenmerken te blijven kijken.

WIE

Achterlating overkomt jongens én meisjes. Het gaat meestal om jongeren met een Nederlandse nationaliteit (of dubbele nationaliteit), of een verblijfsvergunning. De jongeren zijn (grotendeels) opgegroeid in Nederland. Het kan zowel om hooggeschoolde als om laaggeschoolde jongeren gaan. Soms worden jongeren in hun eentje achtergelaten, soms met een of meer broers of zussen.

LEEFTIJD

De leeftijd van jongeren die (zonder ouder) worden achtergelaten loopt uiteen. De jongst genoemde leeftijd is 8 jaar, maar voornamelijk gaat het om jongeren in de leeftijd tussen 14 en 18 jaar. Jongeren in de leeftijd tussen 10 en 15 jaar krijgen eerder te maken met de dreiging van achterlating dan met achterlating zelf. Opvallend is dat in bepaalde gemeenschappen achterlating ook voor komt onder jongvolwassenen tot 21 jaar.

LANDEN

Achterlating vanuit Nederland komt voor in landen in Noord-, West-, en Oost-Afrika, Zuidoost- Azië en in het Midden Oosten.

AANTALLEN

In 2014 werd voor het laatst een beredeneerde omvangsschatting gedaan voor gevallen van achterlating. De schatting was dat er in twee jaar, respectievelijk in 2011 en 2012, tussen de 364 en 1631 gevallen van achterlating waren geweest (Smits van Waesberghe et al, 2014).

KENMERKEN VAN DE GEZINNEN VAN ACHTERGELATEN JONGEREN

GEZINSSAMENSTELLING

Achtergelaten jongeren komen relatief vaak uit samengestelde gezinnen. Dat wil zeggen, gezinnen waar tenminste één van de ouders kinderen heeft uit een vorige relatie. Doorgaans wordt het nieuwe gezin gevormd na echtscheiding of overlijden van een van de ouders. Daarnaast speelt de problematiek ook bij eenoudergezinnen met alleen een moeder of een vader. In bepaalde situaties spelen ouders (voor een bepaalde periode) een minder stabiele rol in het leven van de kinderen. Een jongere is bijvoorbeeld op een bepaalde leeftijd door de ouders naar Nederland gehaald, na een aantal jaar te zijn opgevoed door grootouders of oom/tante in het buitenland.

NETWERK OUDERS

Het netwerk van de ouders bestaat vaak uit familie en bekenden in het land van herkomst, die de neiging hebben collectief te beslissen over de achterlating.

WAAR WORDEN JONGEREN ACHTERGELATEN?

De omstandigheden waar jongeren na achterlating in terechtkomen verschillen. Enkele voorbeelden:

- **Achterlating bij familie**

Jongeren komen bij familieleden in huis: opa en oma, een oom en tante. Dit geldt met name voor meisjes.

- **Achterlating bij een huwelijkspartner en/of schoonouders**

Achterlating in combinatie met huwelijksdwang treft doorgaans meisjes, maar bij jongens komt het ook voor. Na het gedwongen huwelijk kan een pas getrouwde jonge vrouw/man in huis komen bij de schoonouders. Het kan ook dat zij/hij met partner in een eigen huis woont.

- **Achterlating op een kostschool**

Sommige jongeren, dit geldt met name voor jongens, worden op een kostschool achtergelaten. De kwaliteit van onderwijs en de verblijfsvoorzieningen op deze kostscholen zijn vaak slecht. Jongeren verblijven hier een aantal jaar, vaak zonder hun familie te zien of spreken.

- **Achterlating zonder verblijfplaats**

Er zijn jongeren die alleen worden achtergelaten, soms met broer(s) en/of zus(sen), zonder dat er een verblijfplaats is geregeld. In deze gevallen is de positie van jongeren zeer slecht. Dikwijls zwerven ze op straat, hebben ze geen geld, en gaan ze niet naar school. Vaak zijn ze ook getraumatiseerd. Achterlating zonder verblijfsplaats komt bijvoorbeeld voor als de moeder overleden is, de vader hertrouwt, en hij geen samengesteld gezin wilt.

MOTIEVEN VOOR ACHTERLATING VAN JONGEREN

Ouders kunnen diverse redenen voor achterlating hebben. In het verkennende onderzoek zagen we veel gevallen van achterlating in combinatie met opvoedproblematiek. Ouders willen doorgaans het beste voor hun kind. Ze willen hun kind(eren) goed opvoeden en hen beschermen. In sommige gevallen voelen zij echter een onvermogen om dit goed te doen in de Nederlandse samenleving, op een manier die past bij hun culturele normen en opvattingen. Sommigen zien dan een verblijf bij familie / op een kostschool (voor korte of langere tijd), of een huwelijk in het buitenland als uiterste oplossing. Achterlating is in deze casussen een heropvoedingsstrategie.

ACHTERLATING ALS OPVOEDINGSSTRATEGIE

We zien twee situaties waarbij ouders achterlating als opvoedingsstrategie inzetten: Er zijn situaties waarin jongeren daadwerkelijk (dreigen te) ontsporen. Er zijn echter ook situaties waarin ouders bezorgd zijn dat hun kinderen ontsporen, maar waar het probleem niet zozeer in het gedrag van het kind ligt als wel in de kloof tussen ouders en kinderen. Er kan een kloof bestaan doordat ouders niet in staat zijn hun weg te vinden in verschillen tussen leefwerelden, en doordat ouders en kinderen hier niet goed met elkaar over kunnen praten. Maar er kunnen ook andere problemen in gezinnen spelen die maken dat ouders bezorgd worden over ontsporing of zich onmachtig voelen in de opvoeding. Dit kan bijvoorbeeld armoede, partnerproblematiek of huiselijk geweld binnen het gezin zijn.

De onderstaande redenen voor achterlating staan niet op zichzelf, maar zijn vaak met elkaar verweven:

- **Angst dat kinderen cultuur, religie en moedertaal verliezen**

Eenzijds zijn ouders bang dat kinderen cultuur, religie en taal verliezen. Anderzijds zijn zij zelf vaak onbekend met de Nederlandse taal en cultuur. Zij zijn bang om

HET VERHAAL VAN

AMARA (16 JAAR)

Amara is 16 jaar woont samen met haar moeder, stiefvader en drie halfbroertjes. Haar vader woont met zijn nieuwe gezin in Duitsland. Het gaat goed met Amara: ze gaat naar het vwo en heeft op school veel vriendinnen. Haar moeder en stiefvader zijn erg streng. Ze willen dat ze direct uit school naar huis komt, voor haar broertjes zorgt, eten kookt en het huis schoonmaakt. Wanneer Amara niet meer direct uit school naar huis gaat en tegenstribbelt dat ze teveel taken heeft, ontstaan er problemen.

Als het zomer wordt kondigen moeder en stiefvader aan dat Amara naar haar oma in Somalië gaat. Oma is ziek en wil Amara nog graag een keer zien. Als Amara samen met haar stiefvader in Nigeria is geland, moet ze haar paspoort, ticket en telefoon bij hem inleveren. Dat zou veiliger voor haar zijn. Haar stiefvader zet haar af bij oma en vertrekt, waarbij hij haar paspoort, telefoon en andere spullen meeneemt. Oma blijkt niet ziek te zijn, en wist ook niet dat Amara zou komen. Als het eind september is, de school allang weer is begonnen en ze haar familie in Nederland niet kan bereiken, realiseert Amara zich dat er niemand komt om haar op te halen. Ze moet in Somalië blijven.

het contact met hun kind(eren) te verliezen. Hun reactie is vaak extra streng zijn en veel controle uitoefenen.

- **Zorg over slechte schoolprestaties**

Als jongeren (in de ogen van de ouders) slecht presteren op school of zelfs uitval-
len, en ouders hier geen vat op hebben.

- **Geen vat op kind dat (dreigt) te ontsporen**

Jongeren die (in de ogen van de ouders) (dreigen te) ontsporen. Ouders zijn bang
dat hun kind in de moderne samenleving bijvoorbeeld in de criminaliteit terecht
komt of verslaafd raakt aan alcohol en/of drugs.

- **Ouders ervaren problematisch gedrag van hun kinderen**

Ouders weten soms niet hoe zij om moeten gaan met hun kinderen wanneer zij
mondiger worden, met name in de puberteit. Ze zien het als niet gepast als hun
kinderen brutaal en opstandig zijn. Onder problematisch gedrag kan vallen de
omgang met 'verkeerde' vrienden, uitgaan, 'zich niet goed gedragen' en 'te ver-
westerd zijn' in de ogen van de ouders. Tussen ouders en kinderen is vaak weinig
communicatie waardoor zaken moeilijk bespreekbaar zijn. Ouders verliezen in
dergelijke situaties grip op een (in de ogen van de familie) te vrij bewegende doch-
ter, of een zoon die er op school met de pet naar gooit of ontspoord richting het
criminele pad. Achterlating kan dan een manier zijn van de ouders om escalatie
van deze problematiek te voorkomen.

- **Gedragsproblematiek**

Ernstige gedragsproblematiek bij het kind - al dan niet gediagnosticeerd - , per-
soonlijkheidsklachten of stoornissen. Ouders weten vaak niet wat er aan de hand
is, begrijpen het gedrag van het kind niet en weten niet hoe zij hun kind opvoed-
kundig kunnen ondersteunen. Ouders kennen vaak de route naar de juiste hulp-
verlening niet en bedenken dan zelf 'oplossingen' in de eigen familiekring, zoals
achterlating.

IN GESPREK MET OUDERS: WAAR MOET JE REKENING MEE HOUDEN?

Deskundigen merken op dat ouders zich niet of nauwelijks bewust zijn van de
impact van achterlating op het leven van hun kind. Op het moment dat het ouders
niet lukt om het gedrag van hun kind positief om te buigen en er serieuze opvoed-
problemen ontstaan zien ouders het achterlaten van kinderen bij familieleden in het
buitenland als een (tijdelijke) oplossing. Ouders zien dan niet dat de (soms gedwon-
gen) keuze voor achterlating de ontwikkeling van de jongere ernstig kan schaden en
dat achterlating de opvoedproblematiek niet oplost.

Omdat opvoedonmacht een belangrijk motief is voor achterlating, is het belangrijk dat professionals eerder het gesprek aangaan met ouders over de opvoeding van hun kind in Nederland en de uitdagingen die zij daarbij ervaren..

Ga je als professional met ouders in gesprek over achterlating, houd dan rekening met deze factoren:

- **Ouders denken dat ze er goed aan doen**

Telkens komt naar voren dat (in veel gevallen) ouders achterlating zien als een oplossing of als een positieve vorm van heropvoeding.

- **Ouders zijn zich niet bewust van de gevolgen van achterlating**

Professionals geven aan dat het belangrijk is ouders te waarschuwen voor de gevolgen van achterlating. Ouders beseffen niet dat kinderen door achterlating getraumatiseerd raken. Een voorbeeld is het verhaal van een Afrikaanse jongen die getraumatiseerd terugkwam omdat hij veel nare dingen had meegemaakt. Hij

HET VERHAAL VAN

AMEEN (15 JAAR)

Ameen is 15 jaar en woont samen met zijn moeder. Op school gaat het niet zo goed: hij vindt leren moeilijk en heeft veel hulp nodig. Moeder vindt dat Ameen beter zijn best moet doen, dan gaat het vanzelf beter. Ze heeft het te druk om Ameen te helpen bij zijn huiswerk. Als het zomer wordt, vertelt moeder dat hij die zomer bij zijn vader in Guinee gaat doorbrengen. Ameen kent zijn vader niet: zijn moeder was zwanger toen ze alleen naar Nederland kwam.

Als Ameen aankomt op het vliegveld, staat daar niet zijn vader, maar zijn oom (broer van moeder) op hem te wachten. Deze vertelt hem dat ze eerst naar oma gaan. Later zal hij Ameen naar zijn vader brengen. Ameen krijgt te horen dat hij zich goed moet gedragen, anders zal hij nog wel zien wat er gebeurt. Als hij vraagt wanneer hij naar zijn vader gaat, krijgt hij slaag.

Na een paar weken later belt moeder: Ameen moet bij oma en oom blijven en mag niet terug naar Nederland. Als hij protesteert, dreigt moeder hem naar familie te sturen die nog verder weg woont. Omdat Ameen de taal niet spreekt, gaat hij niet naar school. Zijn oom en oma houden hem streng in de gaten.

was 10 kilo afgevallen, had mensen zien overlijden en in zware omstandigheden zien verkeren. Op school werd hij geslagen. In andere gevallen gaan kinderen niet meer naar school en zijn ze afgesloten van de buitenwereld. Kortom: voeding, gezondheid en scholing hebben meestal zwaar te lijden onder achterlating. Ouders zijn zich van deze omstandigheden vaak niet bewust.

- **Ouders hebben moeite om zich in te leven in de kinderen**

In een aantal cases komt in gesprek met ouders naar voren dat ze het moeilijk vinden om aan te sluiten bij de behoeften van hun kind.. Professionals moeten zich ervan bewust zijn dat ouders de situatie vanuit hun achtergrond, ervaringen, cultuur en geloof bekijken en beoordelen. Voor ouders die worstelen met eigen (soms niet gediagnosticeerde) (persoonlijkheids)problematiek kan het moeilijk zijn om empathisch te reageren op hun kinderen (of te zorgen dat hun kinderen zich geborgen, verzorgd en veilig voelen).

- **Ouders zijn soms bang dat kinderen uit huis geplaatst worden**

Ouders zijn bang om de controle te verliezen en hebben bij inmenging van hulpverlening snel het gevoel te falen in de opvoeding. Ze willen zelf beslissen over het leven van hun kind. Het is daarom belangrijk een ouder er van bewust te maken dat ondersteuning bij de opvoeding nodig en belangrijk is. Ouders zijn vaak niet op de hoogte van de structuur in de hulpverlening en overzien de mogelijkheden binnen het vrijwillige kader niet. Sommigen denken dat kinderen heel snel uit huis geplaatst worden.

Overige motieven voor achterlating:

ACHTERLATING VANWEGE EEN GEDWONGEN HUWELIJK

Ouders hebben in dit geval afgesproken dat hun kind met iemand uit het herkomstland trouwt. Dit gebeurt zonder dat de jongere hiermee heeft ingestemd, soms is hij of zij niet eens op de hoogte van de plannen en afspraken hierover. Tijdens het verblijf in het herkomstland blijkt opeens dat er een huwelijk geregeld is. Weigeren is doorgaans geen optie.

BREDERE PROBLEMATIEK BINNEN HET GEZIN

Voor gezinnen waar verschillende problematieken zoals huiselijk geweld, armoede en schulden spelen, kan achterlating van een of meer kinderen een poging zijn om de situatie enigszins onder controle te krijgen.

ONTVLUCHTING HULPVERLENING

Een andere reden om over te gaan tot achterlating is om de hulpverlening in Nederland te ontvluchten. Migrantengezinnen ervaren vaak geen of niet de juiste steun van professionals. Ook leeft bij hen veelal de angst dat hulpverleners de kinderen uit huis zullen plaatsen.

HUWELIJKSPROBLEMEN TUSSEN OUDERS OF SAMENGESTELDE GEZINNEN

- **Achterlating bij tweede huwelijk**

Het sluiten van een tweede huwelijk kan een aanleiding zijn voor achterlating. Er zijn gevallen bekend waarbij bijvoorbeeld kinderen uit het eerste huwelijk worden achtergelaten bij familie of zelfs helemaal alleen gelaten worden in het buitenland.

- **Achterlating bij complexe scheidingen**

Kinderen kunnen bij een complexe scheiding soms klem komen te zitten tussen beide ouders. Dit kan een reden zijn voor de ouders om de kinderen achter te laten in het buitenland.

TIPS VOOR PROFESSIONALS EN VRIJWILLIGERS

In dit laatste deel van de brochure geven we tips voor professionals en vrijwilligers om achterlating in een vroeger stadium te kunnen signaleren. We delen deze tips in per beroepsgroep:

1. Opvoedondersteuning
2. Voortgezet en middelbaar (beroeps) onderwijs
3. Hulpverlening

1. TIPS VOOR OPVOEDONDERSTEUNING

Een belangrijke sleutel bij het voorkomen van achterlating, is het benaderen van opvoeden en opvoedkwesties in hun multiculturele context. Dat kan al voor ouders van kinderen vanaf groep 8 van belang zijn. Geef ouders gezamenlijk en apart voorlichting over hoe zij hun kinderen kunnen ondersteunen.

VOORLICHTING EN DIALOOG OVER OPVOEDING IN DE GEMEENSCHAPPEN

- Werk als opvoedondersteuning samen met migranten(zelf)organisaties die dialoogbijeenkomsten organiseren voor hun achterban. Deze organisaties hebben het vertrouwen van ouders. Ook wordt op deze plekken het gesprek over opvoeden al gevoerd.
- Organiseer samen laagdrempelige voorlichtings- en dialoogbijeenkomsten over opvoeden in een multiculturele context.
- Bied (daarnaast) op een actieve manier laagdrempelige opvoedondersteuning aan in wijkcentra, kinderopvang en/of (basis) scholen.

Inhoud:

- Sluit aan bij vragen en behoeften van ouders zelf. Doe dit zonder oordeel, en laat ouders vooral zelf zeggenschap behouden over wat zij als problemen en als mogelijke oplossingen zien binnen hun gezin.
- Ga in gesprek met ouders over opvoeden in Nederland en wat daar allemaal bij komt kijken. Bijvoorbeeld over botsende waarden en normen, of over de verschillende verhoudingen binnen een gezin, als er sprake is van een samengestelde gezin. Kaart eventueel onderwerpen als de overbrugging van de pubertijd, schoolkeuze, omgang met vrienden en gebruik van sociale media aan.

- Bespreek met ouders dat het ook voor een kind moeilijk is om in twee culturen op te groeien.
- Besteed in de opvoedingsvoorlichting aandacht aan de puberteit en wat dat proces en de hormonale veranderingen die het met zich meebrengt voor effect heeft binnen een gezin.
- Besteed aandacht aan het onderwerp achterlating: wat zijn motieven van ouders, wat zijn de negatieve gevolgen voor jongeren en wat zegt de Nederlandse wet.
- Wees duidelijk over de wetgeving in het kader van achterlating. Ouders met een migratieachtergrond weten niet dat achterlating strafbaar kan zijn. (zie: Wettelijk kader, blz. 3)
- Realiseer dat voorkomen van achterlating van essentieel belang is. Wanneer er een vermoeden of een dreiging van achterlating is, is het vaak al te laat. Ouders hebben dan al allerlei dingen in gang gezet en zijn moeilijk op andere gedachten te brengen.

Bejegening:

- Ga ouders niet bevoogdend vertellen hoe het moet, maar nodig hen uit om hun ervaringen met andere ouders te delen.
- Sluit aan op wat ouders vanuit hun eigen cultuur graag willen behouden in de opvoeding. Welke normen vinden zij belangrijk?
- Ga ervan uit dat in het algemeen ouders het beste met hun kinderen voor hebben.
- Realiseer je dat ouders met een migratieachtergrond, anders dan veel autochtone Nederlanders, dikwijls een meer directieve opvoedingsstijl hebben. Vaak zijn deze ouders niet gewend om met elkaar en met hun kinderen te praten.
- Sta erbij stil wie het in het gezin voor het zeggen heeft; elk gezin heeft weer een andere rolverdeling. Betrek waar mogelijk beide ouders bij een gesprek, dit draagt bij aan openheid.

Bij (vermoedens van) dreigende achterlating:

- Volg de stappen van de Meldcode en schakel Veilig Thuis in. Eerst advies inwinnen bij het Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating kan ook.

2. TIPS VOOR HET VOORTGEZET EN MIDDELBAAR (BEROEPS) ONDERWIJS

Scholen spelen een belangrijke rol in de vroeg-signalering. Hier is de eerste plek waar opvalt dat er een stoel in de klas leeg blijft. Het is belangrijk dat leerlingen op school informatie over achterlating kunnen vinden, en dat ze weten waar zij bij vragen of voor ondersteuning terecht kunnen.

Een goed toegeruste zorgstructuur

- Zorg dat al het schoolpersoneel weet wat achterlating inhoudt, op welke signalen men moet letten en waar men terecht kan voor advies en hulp.
- Zorg er als mentor voor dat je het vertrouwen van leerlingen hebt, en dat je met hen het gesprek kunt aangaan. Hierbij helpt het om betrouwbaar te zijn voor de leerling, hem of haar serieus te nemen en problemen als (dreigende) achterlating ter sprake te brengen. Zoek indien nodig met hen naar hulp.
- Praat bij signalen van problemen (spijbelen, slechte schoolprestaties, het gevoel dat jongeren weinig steun krijgen van thuis, etc.) met de jongeren zelf. Echter: als een jongere goede schoolresultaten heeft, wees dan alsnog alert. Er zijn ook gevallen van achterlating waarbij leerlingen zeer goede schoolresultaten lieten zien.
- Bespreek met een leerling hoe de ouders te benaderen zijn. Als het minder goed gaat met een leerling is het namelijk zaak de ouders actief te betrekken. Al kost dit vanwege taalproblemen en de afstand tussen ouders en de Nederlandse voorzieningen veel moeite, doe dit toch. Voor ouders zouden bijvoorbeeld slechte schoolprestaties een aanleiding kunnen zijn om hun zoon of dochter achter te laten in het buitenland.
- Zorg dat docenten, mentoren e.d. weten dat achterlating een vorm van kindermishandeling is en dat zij bij (vermoeden van) (dreigende) achterlating de stappen van de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling volgen. Ook kan er anoniem advies worden gevraagd bij het LKHA.

Bij zorgen over (dreigende) achterlating

- Wees alert als een leerling lang afwezig is van school. Vraag naar de reden – ook als de leerling een doktersverklaring heeft.
- Schakel de leerplichtambtenaar in bij langdurige afwezigheid van de leerling, of als na de (zomer)vakantie een leerling niet terug komt.
- Vraag bij overplaatsing van een leerling naar een andere school altijd een bewijs van inschrijving.
- Werk bij zorgen over een leerling vanuit bijv. schoolmaatschappelijk werk samen met het sociaal wijkteam (of Centrum voor Jeugd en Gezin) en politie (wijkagent). Van daaruit kan een van hen de zorgen met de ouders (en/of jongere) delen om een oplossing te zoeken. Vraag vooraf eventueel advies bij Veilig Thuis of win anoniem advies in bij het LKHA.
- Geef ouders eventueel enkele handvatten om met opvoedproblematiek om te gaan of verwijs hen naar opvoedondersteuning.
- Informeer ouders over de impact van achterlating en geef aan dat het niet de oplossing is.
- Blijf in contact met de ouders, ook als zij aangeven dat het goed gaat met de kinderen en dat ze geen bemoeienis willen.
- Gebruik het toekomstperspectief van de kinderen als ingang om in gesprek te komen met de ouders. Ouders willen doorgaans het beste voor hun kinderen.

- Vraag bij zorgen over een mogelijke achterlating (anoniem) advies bij Veilig Thuis of bij het LKHA. Doe eventueel meteen een melding.
- Doe bij een duidelijk vermoeden van achterlating meteen een melding bij Veilig Thuis volgens de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling.

Voorlichting en hulp aan leerlingen

- Besteed in de lessen aandacht aan achterlating. Neem ook sociale media hierin mee, bijv. Instagram.
- Zorg dat leerlingen op school informatie kunnen zien en vinden over achterlating (bijv. posters en flyers, intranet) en wat ze kunnen doen bij zorgen hierover. Dit is vooral belangrijk als er een vakantieperiode aan zit te komen.
- Wees duidelijk over waar leerlingen op school met hun zorgen en vragen, ook over achterlating, terecht kunnen. Dit kan bijvoorbeeld een mentor zijn, of de schoolmaatschappelijk werker.
- Wijs leerlingen ook op hulpmogelijkheden buiten de school, en op websites met informatie en chatmogelijkheden (*Chat met Fier* bijv.).

3. TIPS VOOR HULPVERLENING

Voldoende toerusting

- Zorg ervoor dat de geboden hulp cultuursensitief is, anders komen cliënten niet terug. Dit betekent dat er tenminste een training is gevolgd in interculturele gespreksvaardigheden en omgaan met cliënten met een migratieachtergrond.
- Schakel de expertise van hulpverlenende instanties in voor trainingen over het preventief signaleren van achterlating en relaterende problemen. Voorbeelden van organisaties zijn: Landelijk Knooppunt voor Huwelijksdwang en Achterlating (LKHA), Sterk Huis, Augeo en de Fieracademy. Het is ook mogelijk anoniem advies in te winnen bij het LKHA.
- Zorg dat de eigen feitelijke kennis over achterlating op peil is. Kennis over mogelijke motieven van ouders, de signalen van achterlating, en hoe hierover het gesprek aan te gaan met ouders en/of jongeren.
- Vraag bij zorgen over een mogelijke achterlating (anoniem) advies bij Veilig Thuis of bij het LKHA. Doe eventueel meteen een melding.
- Het is een misvatting om te denken dat je als hulpverlener niets meer voor een jongere kan betekenen als de achterlating al heeft plaatsgevonden. Als het al is gebeurd, doe dan een melding bij het LKHA.
- Doe bij een duidelijk vermoeden van achterlating melding bij Veilig Thuis via de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling. Als de jongere al is achtergelaten in het buitenland, doe dan melding bij het LKHA of (indien mogelijk) bij de Nederlandse ambassade in het betreffende land.

Preventieve inzet

- Verken als hulpverlener wie de risicogroepen zijn in de wijk.
- Werk preventief: zorg voor voorlichting in buurthuizen, consultatiebureaus en bij themabijeenkomsten op school. Werk hierin samen met (zelf)organisaties van migranten. Contact met sleutelpersonen uit de gemeenschappen is hierbij essentieel, ook ten behoeve van signalering, voorzorg, bemiddeling en nazorg.
- Organiseer bijvoorbeeld als hulpverlener samen met een zelforganisatie een informatiebijeenkomst over wat het betekent als kinderen in de puberteit komen (gedragsveranderingen, invloed van sociale media etc.).
- Wees duidelijk: kinderen alleen achterlaten, zonder één van de ouders of een toezichhoudend persoon, is zeer schadelijk voor het kind, en kan gelden als kindermishandeling.
- Maak en houd contact met mensen die als schakel (kunnen) fungeren tussen ouders uit culturele gemeenschappen en professionele hulp. Dit zijn belangrijke intermediairs die mensen met een migratieachtergrond toch al tegenkomen (taalmaatjes, sleutelpersonen zelforganisaties, e.d.).
- Zorg als hulpverlener voor een verbinding met onderwijs en politie in een gezamenlijke aanpak. Benader bij zorgen over (dreigende achterlating van) een jongere in gezamenlijkheid de ouders .
- Zet als hulpverlener eerder in op hulpmogelijkheden voor gezinnen. Zoek actief het gesprek met ouders, en informeer hen over de mogelijkheden van opvoedondersteuning.
- Zie verder ook de tips voor opvoedondersteuning.

Hulpverlening

- Zorg dat cliënten vertrouwen in de hulpverlening (terug) krijgen:
- Informeer ouders goed over de rol en het aanbod van beschikbare hulpverlening, opvoedondersteuning en andere instellingen, en wat zij eraan zouden kunnen hebben.
- Presenteer het als 'gewoon' om (professionele) hulp te vragen.
- Ga in gesprek met de ouders en niet over de ouders. Dit kan bijvoorbeeld vanuit een gedeelde zorg over hun kind. Dit geldt ook voor jongeren: praat met hen, i.p.v. over hen.
- Laat in het hulpverleningsproces de regie bij de ouders. Geef ze meerdere opties waaruit ze kunnen kiezen. Leg hen niet op hoe ze het moeten doen.
- Zet bij een taalbarrière een tolk in, niet de familie of het kind zelf.
- Zet bij problemen tussen ouders en kinderen vaker in op bemiddelen, eventueel samen met iemand die dicht bij hun culturele achtergrond staat. Probeer het contact in de relatie te herstellen zodat eventuele achterlating voorkomen kan worden.
- Stel tegelijkertijd wel duidelijk de norm over wat (wettelijk en/of volgens Rechten van het Kind) niet mag. Dit kan preventief werken, ook in de brede gemeenschap, want mensen geven dit aan elkaar door.

Colofon

Financier: Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Auteurs:

Eliane Smits van Waesberghe

Hilde Bakker

Oka Storms

Femke Stoutjesdijk

m.m.v. Diny Flierman, manager Landelijk Knooppunt voor Huwelijksdwang en Achterlating

Foto omslag: Hollandse Hoogte

Ontwerp: Suggestie & Illusie

Uitgave:

Kennisplatform Integratie & Samenleving

P/a Kromme Nieuwegracht 6

3512 HG Utrecht

T (030) 230 3260

De publicatie kan gedownload worden via de website van het Kennisplatform Integratie & Samenleving: <http://www.kis.nl>.

ISBN: 978-90-5830-921-1

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht 2018. Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut. Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld. The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute. Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.

